

**Mihai Dinu Gheorghiu și Monique de Saint Martin (coordonatori),
Benedicte de Montvalon, *Educație și frontiere sociale. Franța, România, Brazilia, Suedia*, Editura Polirom, Iași, 2011, 262 p.**

Prima ediție a volumului coordonat de Mihai Dinu Gheorghiu și Monique de Saint Martin în colaborare cu Benedicte de Montvalon a fost publicată în anul 2010 în limba franceză *Education et frontières sociales. Un grand bricolage*, urmând ca în 2011 varianta tradusă și adaptată să fie publicată în România. La realizarea acestei cărți au luat parte 14 cercetători din cele patru țări (România, Franța, Brazilia și Suedia) unde au fost culese datele care stau la baza părții de cercetare. Unul dintre obiectivele prezentei lucrări este acela de a prezenta modul în care familiile din medii sociale și spații diferite abordează tema educației formale și tipul de strategii educative pe care le elaborează pentru copiii lor. Astfel elementul central îl are educația și suportul primite de copii în cadrul familiei. În această carte este prezentată importanța educației în stabilirea, dar și depășirea frontierelor, atât a celor care reprezintă delimitări spațiale cât și a celor care marchează diferențele sociale.

Volumul a fost coordonat de Mihai Dinu Gheorghiu și Monique de Saint Martin în colaborare cu Benedicte de Montvalon care a coordonat echipa de cercetători formată din Ana Maria Almeida, Barbara Bauchat, Pascale Gruson, Mariana Heredia, Elisabeth Hultqvist, Lucette Labache, Denis Merklen, Graziela Perosa, Daniella Rocha, Maria Silvia Rocha, Kimi Tomizaki, Judit Vari.

Metodologia utilizată de către autori în realizarea cercetării este de tip calitativ, care ajută la o înțelegere mai amplă a problemei studiate și a diferitelor nuanțe ce nu pot fi cuantificate prin intermediul unei analize de tip cantitativ. Datele au fost culese prin intermediul interviurilor semi structurate în Franța, în Paris (Noisy de Grand, Gennevilliers, Sarcelles), Le Havre și Strasbourg, în România (regiunea orașului Iași), în Suedia (suburbiile Stockholmului) și în

Brazilia (în orașul Campinas, districtul Barão Geraldo).

Analizând sursele bibliografice menționate putem observa că cercetarea se află sub o puternică influență a gândirii sociologice franceze. Din cele 119 titluri amintite două treimi sunt lucrări ale unor autori francezi, dintre care cea mai puternică influență asupra modului de analiză și prezentare este cea a lui Pierre Bourdieu. La realizarea acestui volum au lucrat 14 cercetători din medii diferite, iar uniformizarea modului de lucru prin pornirea de la o bază teoretică comună a dus la producerea unui volum foarte bine încheiat, cu diferențe imperceptibile între autori.

Descrierea succintă a metodologiei de cercetare și a instrumentelor folosite la culegerea datelor poate fi un efect al alegerii de către autori a grupului țintă de cititori căruia i se adresează lucrarea. Deschiderea către un public larg poate fi sesizată și prin analiza altor elemente, cum ar fi explicarea conceptelor teoretice până la nivelul de accesibilitate a persoanelor nespecializate în cercetarea socială, interdisciplinaritatea cu elemente de științe ale educației, psihologie și antropologie. Acest fapt nu eclipsează însă modul riguros în care lucrarea a fost concepută din punct de vedere metodologic. Un exemplu ar putea fi caracterul atemporal al lucrării. Prin puternica teoretizare a fiecărui interviu și prin redarea detaliată a situației individului (statut socio-economic, status social, habitus, istoric familial, contextul general, rezidența etc.) autorii reușesc să ajungă la crearea unui „tip ideal” ale cărui trăsături să aibă caracter universal.

Volumul este compus din trei părți, structurate în 10 capitole, și are o introducere de operaționalizare a conceptelor care urmează să fie folosite pe parcursul lucrării. Astfel, în partea introductivă sunt definite concepte ca frontierele sociale, educație, sisteme politico-sociale, clase

sociale, inegalități sociale, modele de adaptare prin „bricolaj” etc. Prima parte abordează elemente teoretice cu privire la frontierele sociale și experiențele educative și socializare, prin relaționare cu frontierele discriminatorii, frontierele transgresate și frontierele dorite. Partea a doua descrie experiențele familiilor franceze din diferite clase sociale, în procesul acestora de depășire a frontierelor și adaptarea acestora la sistemul de învățământ. În a treia parte sunt prezentate rezultatele cercetărilor realizate în Suedia, Brazilia și România, acestea fiind comparate cu modelul teoretizat prin analiza sistemului francez.

Prima parte a lucrării are un puternic caracter teoretic, însă sunt inserate și elemente ale cercetării întreprinse de către autori. În această parte sunt descrise diferitele forme de frontiere care pot apărea între indivizi și grupuri sociale. Autorii fac trimiteri la teoriile propuse de Fredrik Barth (1969), Andreas Wimmer (2008), Charles Tilly (2005) și Michele Lamont (2002) cu privire la modul în care se formează și acționează frontierele sociale. Tot în primul capitol este abordată și tema educației, la nivel teoretic, dar și modul în care aceasta are capacitatea de depășire a frontierelor mai devreme explicate. Raportarea membrilor familiilor intervievate la sistemul de învățământ și depășirea anumitor bariere sociale ca rezultat al parcurgerii procesului de educare (atât cea formală în instituțiile de învățământ, cât și cea informală din cadrul familiei și al societății) sunt de asemenea prezentate în acest capitol. Termenul de bricolaj, folosit în titlul lucrării publicate inițial în limba franceză *Education et frontières sociales. Un grand bricolage* (2010), are o nuanță diferită în limba română, fiind definit ca factor de adaptare din mers față de o situație nou apărută. Termenul, după cum explică și autorii pornind de la adaptarea sociologică a acestuia de către Claude Lévi-Strauss (1962), reprezintă un mod prin care persoane nespecializate într-un anumit domeniu încearcă să rezolve problemele cu care se confruntă apelând la cunoștințele și mijloacele pe care le au la dispoziție. Astfel „bricolajul” apare în trasarea traiectoriilor școlare ale copiilor

de către părinți, situația tinerilor fiind cu mult diferită de contextul social în care părinții lor au trăit, și adaptarea la situațiile noi fiind un factor important pentru reușita școlară a acestora.

În partea a doua a volumului sunt prezentate rezultatele cercetării întreprinse în Franța. Teoretizarea acestor rezultate va servi ca etalon pentru analizele din Brazilia, Suedia și România. Numărul mare de interviuri analizate (comparativ cu celelalte țări) și diversitatea cazurilor oferă o privire de ansamblu asupra relației educație - frontiere sociale. Astfel avem familii de imigranți, clase populare, clase mijlocii și reprezentanți ai burgheziei din diferite situații geografice. Totodată, autorii prezintă și istoricul familiilor intervievate pentru o mai bună înțelegere a contextului general. Principalele elemente care se regăsesc în toate interviurile și reprezintă partea puternic structurată a instrumentului de culegere a datelor, se axează pe statutul socio-economic și profesional al intervievaților și al familiilor acestora, nivelul de educație al membrilor familiei, și istoricul familiei pe mai multe generații.

În partea finală sunt prezentate modurile de producere a frontierelor sociale în spații diferite care au caracteristici specifice. Astfel, în Brazilia, elementul specific este acela al puternicei segregări pe categorii sociale. În analiza sistemului educațional și a frontierelor sociale din această țară cercetătorii scot în evidență mobilitatea ascendentă extrem de scăzută pe scara claselor sociale. Cazul suedez se centrează mai mult pe descrierea sistemului de învățământ liberal impus în această țară din anii 1960. Încadrarea în clase sociale este mai puțin importantă, deoarece, după cum afirmă și autorii, peste 50% din populația țării este reprezentată de clasa de mijloc, lucru care duce la o puternică uniformizare socială. Variabila diferită luată în calcul de modelul suedez este capitalul cultural al familiilor. În partea a treia a lucrării este reluat cazul francez, însă doar la nivel teoretic este pus accent pe fenomenul de reproducere socială a claselor și activarea frontierelor sociale prin intermediul acestui proces. Datele culese în România sunt

prezentate prin perspectiva sistemului politic specific acestei țări. Autorul capitolului descrie contextul politic și schimbările de regim care au avut loc în România în ultimii ani și modul cum aceste schimbări au afectat structura claselor sociale. Fiind prezentată istoria familiilor pe mai multe generații se poate observa cum sistemul comunist, perioada de tranziție imediat următoare și sistemul capitalist actual au influențat depășirea frontierelor. Autorul mai face referire la schimbările intervenite după 1989 care au dus la un proces de producere a unor noi frontiere, sau de reactivare a unora mai vechi.

În concluzie, rolul acestei cărți este acela de prezentare a frontierelor ca un instrument al

ordinii sociale și rolul pe care îl are educația în depășirea acestora. Prin prezentarea a patru sisteme sociale diferite și analiza claselor sociale specifice fiecăruia dintre acestea, autorii urmăresc modul în care apar, se reproduc și sunt depășite frontierele sociale. Fiecare sistem social, oricât de democratic ar fi, permite apariția segregării pe criterii de clasă a populației, dar după cum este prezentat în cazul sistemului suedez diferențele nu mai sunt de ordin economic ci cultural. Educația și acumularea de capital cultural este factorul care diferențiază indivizii unei societăți și reprezintă principalul mijloc de depășire a frontierelor.

Petru Adrian Pop

Notă

¹ Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română ca parte din proiectul co-finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale Cod Proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.